

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2. การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ
 - 3.1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 3.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.3 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.4 การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 4.1 ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรม
 - 4.2 ความหมายของค่านิยม (Values)
 - 4.3 แนวคิดและทฤษฎีค่านิยมและการสร้างคุณลักษณะนิสัย
 - 4.4 ทฤษฎีพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของแคธโรโรล
 - 4.5 คุณลักษณะศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทย
 - 4.6 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี
 - 4.7 แนวคิด หลักการและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 4.8 แหล่งที่มาของระบบค่านิยม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีสาระสำคัญดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษา สำหรับการศึกษาระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนเองนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสารเป็นความสามารถในการรับและส่งสารวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมแสวงหาความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและ

ความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม การรู้จักการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะต่างๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลกดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังนี้

- 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8) ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างไรเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบเพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก

ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - มัธยมศึกษาปีที่ 6)

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมสามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียนควบคู่กับโรงเรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีมีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน อื้ออาทรและสมานฉันท์โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

- 2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร
- 2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดเป็น 3 ระดับดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของตน มีทักษะการคิดแบบมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบในสังคม มีความสมดุลทางด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้เน้นการศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทักษะเฉพาะด้าน สนองต่อความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน แต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย วัฒนธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการกำหนดสาระมาตรฐานและตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ที่ต้องการเน้นให้เกิดกับผู้เรียนและสังคมไทยทั้ง 8 ประการ ซึ่งจะแทรกอยู่ในทุกๆ ส่วนของหลักสูตร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้ประสบความสำเร็จด้านการเรียนรู้ในปัจจุบัน และตลอดชีวิต ส่งผลให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทย สังคมโลกเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างแท้จริง

การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีสาระสำคัญดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 293/2551 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 กำหนดให้สถานศึกษาในสังกัด จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมตามรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรฯ ดังนี้

1.1 ปีการศึกษา 2552 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

1.2 ปีการศึกษา 2553 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5

1.3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกชั้นเรียน

2. โรงเรียนทั่วไป ให้ใช้หลักสูตรฯ ดังนี้

2.1 ปีการศึกษา 2553 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

2.2 ปีการศึกษา 2554 ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5

2.3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกชั้นเรียน

สถานศึกษาที่ต้องใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามกำหนดเวลาดังกล่าว ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ และเตรียมการจัดทำสิ่งต่างๆ ให้พร้อมก่อนที่จะถึงกำหนดเวลาตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาดังกล่าวแล้ว เอกสาร

เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางฯ ให้สถานศึกษาที่ต้องใช้หลักสูตรแกนกลางฯ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 ตั้งแต่เดือนมกราคม เอกสารหลักสูตรแกนกลางฯ มีดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ๆ ละ 1 เล่มเอกสารประกอบหลักสูตรฯ แกนกลาง มี 3 เล่ม ดังนี้ (รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศรีพหล, 2552)

2.1 แนวทางการบริหารหลักสูตร

2.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้

2.3 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

นอกจากนี้สถานศึกษาที่สนใจสามารถขอยืมได้จากผู้ที่ได้รับการอบรมเป็นวิทยากรหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทุกเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ผ่านการอบรมอย่างน้อยเป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 7 คน และครูโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรฯ จำนวน 3 คน

เมื่อได้เอกสารแล้ว ฝ่ายวิชาการและคณะครูของสถานศึกษาควรศึกษารายละเอียดในเอกสารให้เข้าใจ โดยเฉพาะ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนด “วิสัยทัศน์” “หลักการ” “จุดหมาย” “สมรรถนะสำคัญ” “คุณลักษณะอันพึงประสงค์” “มาตรฐานการเรียนรู้ (รวมทั้งตัวชี้วัด)” “กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน” “โครงสร้างเวลาเรียน” และศึกษาเอกสารแนวทางการบริหารหลักสูตร อย่างละเอียดจะทำให้ทราบว่าสถานศึกษาจะต้องดำเนินการใช้หลักสูตรฯ อย่างไร เอกสารแนวทางการจัดการเรียนรู้ จะให้แนวการจัดการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมายต่อการจัดการเรียนรู้ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ส่วนเอกสารแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แนะนำการบริหารจัดการงานวัดผลของสถานศึกษา การจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ตลอดจนเอกสารหลักฐานการศึกษาที่ต้องใช้

การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แบ่งการศึกษาเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) เป็นระดับการศึกษาที่มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่านการเขียน การคิดคำนวณ การคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นระดับการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัด และความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน

มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำรงชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) เป็นระดับการศึกษาที่มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ มีทักษะ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ

1. คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง (รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล, 2552)

มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบการอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้ขบคิดเกี่ยวกับ รายรับ-รายจ่าย ของครอบครัวเข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมประเพณี และวัฒนธรรมรวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือรวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนา มากยิ่งขึ้น ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศรวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

สามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชักโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตการจรรีบบททางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลกเพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

รู้และเข้าใจแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคตสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้ มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทยประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีนิสัยที่ดีในการบริโภคเลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเองซึ่งนำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลกดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23-24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
 2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
- สำหรับเรื่องการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้
1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
 2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในหมวด 3 ต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องสาระความรู้ ให้บูรณาการความรู้และทักษะด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับการศึกษา ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ด้านภาษาโดยเฉพาะการใช้ภาษาไทย ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมทั้งให้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา นอกจากนี้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ยังต้องส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบการประเมินผลผู้เรียน ให้สถานศึกษาพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ส่วนการจัดสรรค้โอกาสการเข้าศึกษาต่อให้ใช้วิธีการที่หลากหลาย และนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบด้วยหลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ต้องมีความหลากหลายโดยส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความเป็นไทย และความเป็นพลเมืองดีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศชาติสำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มเรื่องการพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสังคมศึกษา

ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ ได้แก่ (ประยูร พรหมสูตร, 2550)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทยศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติมีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจเชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดหลักความจริงความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ข้อที่ 3 มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ผู้ที่มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนรู้แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดเผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณมีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณตนมีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผน ป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบ ในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเพียรพยายามทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมใช้ภาษาไทย ในการสื่อสาร ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดเผยแพร่วัฒนภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะ และวัฒนธรรม

ข้อที่ 8 จิตสาธารณะ หมายถึง จิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมคิดสร้างสรรค์ คือ คิดในทางที่ดีไม่ทำลายบุคคลสังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อมกรรมดี คือ การกระทำ และคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีดังต่อไปนี้

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษา

โครงการ/กิจกรรมดีเด่น เป็นแบบอย่าง

โครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยจัดทำโครงการ กิจกรรม และการสอดแทรกในกิจวัตรประจำวันของสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่ดีเด่น เป็นแบบอย่างแต่ละคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

- 1.1 กิจกรรมวันสำคัญทางชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่น วันรัฐธรรมนูญ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ
- 1.2 ร้องเพลงชาติหน้าเสาธง ตอนเช้า
- 1.3 กิจกรรมนักเรียนวิถีพุทธ
- 1.4 สวดแผ่เมตตา กรวดน้ำ
- 1.5 กิจกรรมทำบุญทุกวันพระ
- 1.6 กิจกรรมสมาทานศีลทุกวัน
- 1.7 กิจกรรมปลูกต้นไม้เฉลิมพระเกียรติ
- 1.8 กิจกรรมทำดีถวายในหลวง

2. ซื่อสัตย์ สุจริต

- 2.1 ธนาการความดี
- 2.2 เข้าค่ายคุณธรรม/ค่ายธรรมะ
- 2.3 โรงเรียนวิถีพุทธ
- 2.4 กิจกรรมบันทึกความดี
- 2.5 กิจกรรมของหายได้คืน
- 2.6 กิจกรรมนักเรียนดีเด่นประจำปี
- 2.7 กิจกรรมยกย่องคนดี
- 2.8 กิจกรรมคนดีศรีโรงเรียน
- 2.9 กิจกรรมธนาการความดี

3. มีวินัย

- 3.1 กิจกรรมประชาธิปไตย/สถานักเรียน/วินัยนักเรียน
- 3.2 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม/ ค่ายพักแรมลูกเสือ-เนตรนารี
- 3.3 กิจกรรมปฏิบัติตามกฎระเบียบ/ข้อตกลงของห้องเรียนและ โรงเรียน
- 3.4 กิจกรรม 5 ส.
- 3.5 ธนาการความดี
- 3.6 การออมทรัพย์
- 3.7 กิจกรรมการทำความสะอาดเขตกลุ่มสี/ กิจกรรมกลุ่มสี
- 3.8 กิจกรรมเข้าแถว/ เดินแถว /เข้าแถวกลับบ้าน /เข้าแถวซื้ออาหาร/รับบริการ

4. ใฝ่เรียนรู้

4.1 ห้องสมุดห้องสมุดมีชีวิต/ ห้องสมุด 3 D/ตะกร้าความรู้

4.2 การสอนแบบโครงการ

4.3 กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น เล่าข่าวเช้านี้ การทำหนังสือเล่มเล็ก วางทูกงานอ่านทุกคน บันทึกการอ่าน เล่านิทานจากการอ่าน หนอนหนังสือ ภาษาไทย/อังกฤษวันละคำ หนูน้อยช่างเล่า

4.4 กิจกรรมชุมนุม เช่น ชุมนุมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

4.5 ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้/ทัศนศึกษา

4.6 ส่งเสริมนักเรียนเข้าร่วม/แข่งขันกิจกรรมทางวิชาการ

4.7 ทันโลกทันเหตุการณ์ด้วย Internet

4.8 กิจกรรมอ่านหนังสือให้ผู้ปกครองฟัง

4.9 กิจกรรมเสียงตามสาย

4.10 กิจกรรมค่ายวิชาการ เช่น กิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์ ค่ายคุณธรรม

5. อยู่อย่างพอเพียง

5.1 กิจกรรมงานอาชีพ เช่น เพาะเห็ดนางฟ้า ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกปาล์มรั้วกินขายเพาะพันธุ์ไม้ เลี้ยงปลาน้ำจืด เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่สามสายพันธุ์ การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกทำปุ๋ยหมักชีวภาพเกษตรอินทรีย์ ทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม ทำสบู่เหลวสมุนไพร ทำสบู่ก้อน ทำน้ำยาอเนกประสงค์

5.2 การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 กิจกรรมออมทรัพย์

5.4 การประกันคุณภาพชีวิตนักเรียน

5.5 กิจกรรมสืบทอดของใช้จากพี่สู่น้อง

5.6 กิจกรรมนักเรียนดีเด่นประจำปี

5.7 ธนาคารโรงเรียน

5.8 บันทึกรายรับรายจ่ายนักเรียน

5.9 กิจกรรมประหยัดน้ำ – ไฟฟ้า

5.10 กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน

5.11 กิจกรรมธนาคารขยะ

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

6.1 กิจกรรมงานอาชีพ

- 6.2 กิจกรรมชุมนุม/กลุ่มสนใจ เช่น ชุมนุมหัตถกรรม
- 6.3 กิจกรรมรับผิดชอบบริเวณ/อาคาร/ห้องเรียน
- 6.4 กิจกรรม 5 ส
- 6.5 กิจกรรม/ประกวดกลุ่มสี่ เขตสี่ เขตพื้นที่
- 6.6 กิจกรรมตามความถนัด
- 6.7 กิจกรรมเกษตรอินทรีย์และยูวมอดิน โรงเรียน
- 6.8 งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
- 6.9 กิจกรรมขยายพันธุ์พืช
- 6.10 การจัดสวนถาด กิจกรรมการค้าขาย
- 6.11 กิจกรรมโครงงานทดลองคณิตศาสตร์
- 6.12 กิจกรรม ประกาศเกียรติคุณและมอบทุนแก่นักเรียนประเภทเรียนดี ประเภท

ประพฤดีดีและขยัน

7. รักความเป็นไทย

- 7.1 ชุมนุม/ส่งเสริม ดนตรี/นาฏศิลป์ไทย เช่น เป่าขลุ่ย กลองยาวมโนราห์ รำวง
มาตรฐาน
- 7.2 ชุมนุม/ส่งเสริมกีฬาไทย เช่น หมากรุกไทย ตะกร้อ มวยไทย
- 7.3 ส่งเสริมการเล่นแบบไทย
- 7.4 ส่งเสริม มารยาทไทย เช่น ยิ้มไหว้ทักทายกัน นื่องไหว้พี่ ไหว้สวย มารยาทงาม
อย่างไทย งามอย่างไทย ความเคารพอย่างไทย กล่าวคำทักทายตอนเช้า ประกวดมารยาทไทย
- 7.5 กิจกรรมสำนวนไทยวันละคำ/ภาษาไทยวันละคำ
- 7.6 กิจกรรมวันสำคัญทางประเพณีและวัฒนธรรมทางศาสนาและท้องถิ่น เช่น
วันสารทเดือนสิบวันเข้าพรรษา วันลอยกระทง วันแม่ วันไหว้ครู วันสงกรานต์
- 7.7 โครงการรักนวลสงวนตัว
- 7.8 กิจกรรมทำบุญทุกวันพระ
- 7.9 กิจกรรมส่งเสริมเอกลักษณ์ความเป็นไทย เช่น อ่านทำนองเสนาะ คัดลายมือ
ใช้ตัวเลขไทย การแสดงของไทย
- 7.10 การแต่งกายด้วยผ้าไทย ใช้สินค้าไทย แต่งกายด้วยผ้าไทย /สวมชุดไทย สวมชุด
ท้องถิ่นอาทิตย์ละ 1 วัน
- 7.11 ส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เช่น นวดแผนไทย

8. มีจิตสาธารณะ

- 8.1 เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญตนในวันสำคัญ เช่น ร่วมกันปลูกต้นไม้วันพืชมงคล
- 8.2 ทำความสะอาด/พัฒนา ถนน วัด ศาลาหมู่บ้าน โรงเรียน ชุมชน แหล่งท่องเที่ยว
- 8.3 การนวดแผนไทยฟรีแก่ผู้สูงอายุ
- 8.4 กิจกรรมกำจัดลูกน้ำยุงลาย
- 8.5 กิจกรรมอาสาгүй
- 8.6 กิจกรรมชมรมอาสาพัฒนา
- 8.7 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน/พี่ช่วยน้องสอนอ่าน/เขียน
- 8.8 กิจกรรมกำจัดลูกน้ำยุงลาย
- 8.9 บริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรม

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic theory)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้เสนอโดย ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud) <http://www.dit.dru.ac.th/home/023/human/05.htm> [16 มิถุนายน 2555] เชื่อว่าทารกเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณพื้นฐาน 2 ประการ คือสัญชาตญาณแห่งชีวิต (Eros) และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos) ซึ่งเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานทั้ง 2 ประการเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดพลังงานทางจิต ซึ่งกระจายกันไปทำงานในระบบบุคลิกภาพ 3 ระบบคือ อิด (id) อีโก้ (ego) ซุปเปอร์อีโก้ (super ego) ระบบบุคลิกภาพทั้ง 3 นี้ได้ พัฒนาขึ้นมาพร้อมกัน แต่จะพัฒนาไปตามขั้นตอน กล่าวคือ

อิด (id) เป็นระบบที่ติดตามตัวทารกมาตั้งแต่แรกเกิด หน้าที่หลักของอิดคือ การให้พลังงานจิตไปในการตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ อิด (id) ทำงานตามหลักการแสวงหาความสุขให้กับทารก ขณะเดียวกันก็พยายามหลบหลีกสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ แต่ในสภาพความเป็นจริงการทำงานของ อิด (id) อย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของทารกได้เสมอไป

อีโก้ (ego) จึงพัฒนาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการคิดและการวางแผนตอบสนองความต้องการของ (id) โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

ซูปเปอร์อีโก้ (super ego) เป็นระบบที่สามของบุคลิกภาพ เรียกว่าเป็นระบบควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ซูปเปอร์อีโก้ (super ego) พัฒนาขึ้นมาเมื่อเด็กมีอายุระหว่าง 3-6 ขวบ ในซูปเปอร์อีโก้ (super ego) ยังมีระบบย่อยอีกสองระบบที่พัฒนาขึ้นมาควบคู่กัน ระดับหนึ่งเรียก

ระบบอีโก้ไอดีล (Ego-Ideal) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าดีและควรกระทำไว้ อีกระบบหนึ่งเรียกว่า มโนธรรม (Conscience) เป็นระบบที่เด็กจดจำการกระทำที่พ่อแม่บอกว่าไม่ดีและไม่ควรทำไว้ ระบบย่อยทั้งสองระบบนี้จะคอยควบคุมการกระทำของเด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อใดที่บุคคลทำสิ่งที่ดี อีโก้ไอดีล (Ego-Ideal) ก็จะให้รางวัล ทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แต่เมื่อใดที่บุคคลกระทำในสิ่งที่ไม่มียุติธรรม ก็จะลงโทษทำให้บุคคลเกิดความสำนึกผิดขึ้นมาจึงกล่าวได้ว่า ซุปเปอร์อีโก้ (super ego) ช่วยให้ได้สามารถควบคุมตนเองทางจริยธรรมได้ เหมือนกับที่พ่อแม่เคยควบคุมตนโดยใกล้ชิดมาก่อน ฟรอยด์เชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กเริ่มจากช่วงเวลาที่เด็กกำลังพัฒนาอีโก้ (Ego) ในช่วงเวลานี้เด็กต้องการมีที่พึ่งพาของพ่อแม่เป็นอย่างมาก และต้องการความรักจากพ่อแม่ พอสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้ส่วนเชื่อมโยงกับแนวทางการศึกษาแบบบาไฮ ซึ่งมุ่งเน้นให้ครู มีความรักและความเมตตา รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนควบคุมตนเองได้

2. ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม (Value Clarification Theory หรือ VC)

หลักการทฤษฎีสำคัญของกระจ่าง คือนำมาช่วยบุคคลให้มีความกระจ่างแจ้งในค่านิยมที่ตนเองยึดถือหรือเชื่อว่าถูกต้องหรือควรจดจำ เป็นกระบวนการที่จะทำให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในจริยธรรมของตนเอง รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น รู้จักสังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนยอมรับความรู้สึกและความคิดด้วยตนเองภายในสถานการณ์กำหนดผลที่จะได้จากกระบวนการนี้ว่าจะเอื้อให้ความคิดกับการกระทำสอดคล้องและสัมพันธ์กัน เทคนิคที่ใช้ในการทำค่านิยมให้กระจ่าง คือการให้คำถามหรือกิจกรรมที่กระตุ้นให้แต่ละคนบอกความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมา รวมถึงการถามคำถามหรือวิเคราะห์ผลของการกระทำที่ออกมา พอสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้มีส่วนเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบบาไฮ เพราะการใช้เทคนิคการกระตุ้นให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามและหาคำตอบเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ ฝึกการค้นหาคำความจริงด้วยตนเองอย่างอิสระ

3. ทฤษฎีพฤติกรรม (Behavior Modification Theory หรือ BM)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีพฤติกรรม คือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นในอนาคต พฤติกรรมที่แสดงออกไปแล้วได้รับผลเป็นที่พอใจจะมีแนวโน้มให้เกิดพฤติกรรมนั้นออกอีกโดยเงื่อนไขของการเสริมแรง (Reinforcement) แต่ถ้าหากพฤติกรรมใดที่แสดงออกไปแล้วไม่เป็นที่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มว่าจะไม่เกิดอีกภายใต้เงื่อนไขของการลงโทษ (Punishment) ซึ่งหมายถึงการให้สิ่งที่ไม่พึงพอใจเพื่อลดหรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าหากต้องการให้เกิดพฤติกรรมใดก็ให้ใช้วิธีลงโทษ พอสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้มีส่วนเชื่อมโยงกับแนวทางการศึกษาแบบบาไฮ ซึ่งเชื่อว่านักเรียนที่มี

แรงจูงใจมีความปรารถนาที่จะบรรลุความสำเร็จในการทำกิจกรรมมากกว่า นักเรียนที่ขาดแรงจูงใจ นอกจากนั้นในแนวทางการศึกษาแบบบาไฮยังเชื่อมโยงในเรื่องการแก้ไขและการขัดเกลาในสิ่งผิดและส่งเสริมการกระทำที่บริสุทธิ์ วาจาที่ซื่อสัตย์และความประพฤติที่งดงามที่น่ายกย่องสรรเสริญ

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Theory: Sy)

หลักสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือเน้นที่ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการเรียนรู้สำหรับการประเมินความถูกต้องความผิดของพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เรียนรู้ได้จากการสังเกตสิ่งแวดล้อม จากประสบการณ์คำบอกเล่า และบันทึกข้อมูลความรู้จากเอกสารที่มนุษย์ได้เรียนรู้ ทั้งหมดนี้จะสามารถเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของตนได้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในรูปแบบของตัวอย่างและคำบอกกล่าว การที่มนุษย์ได้มีโอกาสได้สังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและผลของพฤติกรรมนั้นเขาจะสามารถคาดหมายทำนายเหตุการณ์อื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้ฉะนั้นอิทธิพลสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กคือ ครู ครอบครัว เพื่อน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง คำบอกเล่าและสื่อมวลชนต่างๆ ตัวอย่างที่ดี หรือการกระตุ้นความสนใจที่ดี จะช่วยให้เด็กเลียนแบบได้ดี

สรุปได้ว่าทฤษฎีนี้มีส่วนเชื่อมโยงกับแนวทางการศึกษาแบบบาไฮ ซึ่งเน้นการสอนด้วยการเป็นแบบอย่าง โดยเริ่มต้นที่การสอนตนเองก่อนสอนผู้อื่น เน้นการปรับพฤติกรรมของครูผู้สอนให้มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในจิตใจจนกลายเป็นเจตคติที่ดีงามสูงส่งก่อน แล้วแปลเจตคตินั้นไปสู่การปฏิบัติหรือการกระทำแล้วจึงค่อยๆ ประจักษ์กลายเป็นการเปลี่ยนแปลงในสังคม (สตีลธรรม ธนะ, 2530, 339-341)

5. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ โคลเบอร์กพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget) มิได้บรรลุจุดที่สมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมต่อไปอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11-25 ปี และเชื่อว่าการจัดชั้น โคลเบอร์กได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 -16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษ

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โดยบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น จะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะพบในเด็ก 2-10 ปี โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้นคือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตน โดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน

โคลเบอร์ก อธิบายว่าในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจของตนเอง โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งรางวัลที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจาและใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการผลประโยชน์ สิ่งตอบแทน รางวัล และสิ่งแลกเปลี่ยน เป็นสิ่งตอบแทน

โคลเบอร์ก อธิบายว่าในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรม และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น

ขณะนั้นหรือภายหลังก็ตาม จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม โดยคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 -16 ปี

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับ โดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10 -15 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อทำให้เขาพอใจ และยกย่องชมเชย ทำให้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน โคลเบอร์ก อธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดา มารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหมายไว้ โคลเบอร์ก อธิบายว่าเหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีความประพฤติถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเอง โดยใช้ความคิดไตร่ตรองอาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ จะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมีกฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคม ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานกับมาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม โคลเบิร์ก อธิบายว่าขั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรมได้ ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมีสติ ด้วยความยุติธรรม และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา (แพรวภัทร ยอดแก้ว, 2551, 45-49)

ความหมายของค่านิยม (Values)

เลดคิน (Ladkin, 1992) ให้นิยามว่า “ค่านิยมคือความชอบ ความสามารถจำแนกให้เห็นความแตกต่างของความชอบกับกับความไม่ชอบได้โดยการประเมินผล”

รีชี (Reche, 1991) กล่าวว่าไว้ว่าค่านิยมเป็นแรงจูงใจอันสำคัญที่มีต่อจุดมุ่งหมายในชีวิต จุดมุ่งหมายใดของ ชีวิตได้มาแล้วคุ้มค่า เราจะกล่าวว่าจุดมุ่งหมายนั้นมีค่านิยมสูง ถ้าจุดมุ่งหมายใดได้มาแล้วไม่คุ้มค่า จุดมุ่งหมายนั้นมีค่านิยมในระดับต่ำ สิ่งใด ที่บุคคลพยายามหลีกเลี่ยง แสดงว่าบุคคลนั้นมีค่านิยมที่ไม่ดีหรือมีค่านิยมในทางลบต่อสิ่งนั้น ค่านิยมจึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล

เมอร์ริอาน (Merriam, 1995) ได้อธิบายว่า ค่านิยมเป็นเจตคติและความเชื่อที่ฝังลึกในชีวิตของบุคคลและมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของบุคคลในทุกด้าน จากพฤติกรรมที่เห็นได้ง่าย อาทิเช่น การแต่งกายไปจนถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อน อาทิเช่น การแสดงความคิดเห็น การเลือกคู่ครอง ความยุติธรรม เป็นต้น

จากทัศนะต่างๆ สรุปได้ว่าค่านิยม เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการคงอยู่ของสังคมมนุษย์ ค่านิยมมีบทบาทต่อความคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ทำให้สังคมมีความโน้มเอียงไปในทางเดียวกันในสังคมนั้นๆ อันจะเป็นแนวทางที่มนุษย์จะประพฤติตนไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่ตัวเองได้ พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนหรือสังคมนยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้นๆ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และตามความคิดเห็นของมนุษย์ในสังคมนั้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่าค่านิยมนั้นมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านเจตคติของมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของตัวบุคคลโดยตรง ดังนั้นการศึกษาค่านิยมจึงมีความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพราะค่านิยมเป็นพื้นฐานทางความคิดที่จะก่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ติดตามตัวบุคคลแต่ละบุคคลต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีค่านิยมและการสร้างคุณลักษณะนิสัย

โรคิชให้หลักการสำคัญว่า ค่านิยมมีองค์ประกอบ 5 ประการด้วยกันคือ

1. ค่านิยมเป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากวัฒนธรรม สถาบันทางสังคม และบุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมนั้น
2. ในขณะเดียวกัน อิทธิพลของค่านิยมก็จะแสดงออกทางเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ทุกรูปแบบ
3. ปริมาณของค่านิยมมีอยู่ไม่มากนักและอยู่ในข่ายที่จะรวมเป็นระบบและศึกษาได้
4. ความแตกต่างของค่านิยมแสดงออกทางระดับมากกว่าทางอื่น
5. ค่านิยมอาจรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

โรคิช (Rokeach) ยังได้อธิบายธรรมชาติของค่านิยมดังนี้

1. ค่านิยมมีลักษณะสม่ำเสมอและคงที่ หมายถึง การไม่เปลี่ยนแปลงง่าย เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพ ของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดลักษณะประจำกลุ่มหรือลักษณะประจำชาติ เป็นค่านิยมที่บุคคลจัดว่าสำคัญมาก เปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าค่านิยมที่มีความสำคัญน้อย การเปลี่ยนแปลงจึงไม่ใช่เป็น ลักษณะชั่วคราวช่วยตามอารมณ์ของบุคคล

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบระดับความสำคัญ ซึ่งเป็นการปลูกฝังค่านิยมให้นักเรียนจากการอบรม และเรียนรู้ แต่ละคนจะได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกัน

เช่น บางสังคมให้ความสำคัญกับการตรงต่อเวลา ในขณะที่อีกสังคมหนึ่งเห็นว่าสำคัญ แต่ย้งรองๆ ลงไปกว่าความซื่อสัตย์ กตัญญู บุคคลเกิด การเปรียบเทียบระดับความสำคัญของค่านิยมต่างๆ จากประสบการณ์ที่เขาได้รับตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่จะแยกแยะพวกค่านิยมที่ได้รับการ สั่งสอนมาอย่างเต็มที่แล้ว จัดเป็นระดับสูงต่ำรวมเข้าเป็นระบบซึ่งมีการเรียงลำดับความสำคัญมาก ที่สุดไปหาน้อยที่สุด

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ โรคิช (Rokeach) ได้อธิบายว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อ มี 3 รูปแบบคือ

3.1 ความเชื่อแบบพรรณนา (Descriptive Belief) ความเชื่อที่สามารถทดสอบได้ว่า ถูกต้องหรือไม่

3.2 ความเชื่อแบบประเมิน (Evaluative Belief) ความเชื่อที่ประเมินว่าสิ่งใดดีหรือไม่

3.3 ความเชื่อแบบกำหนดการ (Prescriptive Belief) ความเชื่อที่มีทิศทางและเป้าหมาย ของการกระทำที่ถูกตัดสินว่าเป็นสิ่งจำเป็น หรือไม่ การเกิดค่านิยมมีพฤติกรรม 3 อย่างคือ

3.1.1 การยอมรับค่านิยม พฤติกรรมในขั้นแรกนี้ เป็นการลงความคิดเห็นว่า เหตุการณ์ สิ่งของ การกระทำเป็นสิ่งที่มีความค่า บุคคลมีความเชื่อซึ่งมีมากน้อยแตกต่างกันไป ความเชื่อนี้เป็นการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งพร้อมที่จะวัดและประเมินสิ่งนั้น

3.1.2 ความชอบในค่านิยม พฤติกรรมความชอบแทรกอยู่ระหว่างการยอมรับ การเกิดค่านิยมและความรู้สึกถูกผูกมัดอยู่กับค่านิยมนั้น ความชอบนี้ประเมินจากทั้งตนเองและจาก บุคคลข้างเคียงด้วยว่าเขามีค่านิยมใน สิ่งนั้น

3.1.3 การผูกมัด เป็นขั้นที่มีความเชื่อมั่นว่าจะยอมรับค่านิยม เช่น การเคารพผู้ใหญ่ การแสดงความอ่อนน้อม ซึ่งบ่งบอกว่าเขามีค่านิยมในสิ่งนั้น ค่านิยมที่ผู้นำควรนิยมนิยม คือ ค่านิยม ที่นักปราชญ์หรือบัณฑิตและสังคมส่วนใหญ่นิยมยกย่องว่าดี หากนำมา ประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำ ความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองและชาติบ้านเมือง (ยนต์ ชุ่มจิต, 2550, 201) ตัวอย่างเช่น

- 1) การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
- 2) การประหยัดและอดออม
- 3) การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
- 4) การปฏิบัติตามศีล 5 (หรือข้อกำหนดในศาสนาที่ตนนับถือ)
- 5) ความซื่อสัตย์สุจริต
- 6) ความยุติธรรม
- 7) การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์
- 8) ความนิยมไทย

- 9) การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- 10) การหมั่นศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรู้ทั่วไป
- 11) ความสันโดษ
- 12) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 13) ความสุภาพนอบน้อม
- 14) การรักษาอุดมการณ์ในวิชาชีพ
- 15) การยึดมั่นในคำสอนของศาสนา
- 16) ความเสียสละ
- 17) ความกตัญญูทศเวทต่อผู้มีพระคุณและสิ่งแวดล้อมที่ให้ประโยชน์
- 18) ความเมตตากรุณา
- 19) ความกล้าหาญอย่างสมเหตุสมผล
- 20) ความสามัคคี
- 21) การยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข (ยนต์ ชุ่มจิต, 2550, 201)

ทฤษฎีพฤติกรรมด้านจิตพิสัยของเครธโรล

การวัดค่านิยมเป็นการวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เราสามารถจำแนกพฤติกรรมของมนุษย์ทางด้านจิตพิสัยตามกรอบทฤษฎีของเครธโรลและคณะ (ทองพูล ภูสิม, 2553, 23) ได้จำแนกพฤติกรรมด้านจิตพิสัยได้เป็น 5 ระดับคือ

1. การรับรู้ (Receiving) ขั้นแรกของความรู้สึก แต่ขั้นนี้ถ้าพูดตามจริงแล้วก็เหมือนกับขั้นความรู้ความเข้าใจการจัดจำแนกด้านสติปัญญา ถือเป็นการสัมผัสเบื้องต้นเพียงได้เห็นเท่านั้น จะเรียกว่าเป็นขั้นการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัสจากประสาทสัมผัสของเราก็ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นคือ

1.1 การรู้จักหรือการยอมรับ (Awareness) เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่คนรู้จักกับสิ่งเร้าว่ามันเป็นอะไร เป็นการรู้จักเบื้องต้นผิวเผินเท่านั้น ยังมองไม่เห็นความสำคัญเป็นเพียงการสังเกตเห็นปรากฏการณ์นั้นโดยปราศจากความสนใจ เช่น รู้จักสี รู้จักความงามของเครื่องแต่งกายด้วยเครื่องประดับ การจัดอันดับ สถาปัตยกรรมต่างๆ สิ่งเหล่านี้มีอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์

1.2 การตั้งใจที่จะรับรู้ (Willingness to Receive) ขั้นนี้เป็นขั้นเต็มใจหรือพอใจที่จะรับรู้ มีความอ่อนโยนต่อสิ่งที่พอเห็นแต่เป็นเพียงการบังคับใจเท่านั้น เช่น การยอมรับอดทนรับวัฒนธรรม และปฏิบัติตามวัฒนธรรมฟังผู้อื่นพูดด้วยความเต็มใจ อดทนที่จะฟังอะไรให้จบ

1.3 การควบคุมหรือคัดเลือกที่จะรับรู้ (Control or Selected Attention) ความรู้สึกต่อเนื่อง จากความรู้สึกขั้นที่แล้ว ที่แตกต่างออกไปก็คือความรู้สึกที่จะบอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควร

เอาใจใส่เป็นการควบคุมตั้งใจเพื่อค้นหาสิ่งเร้าที่ตนชอบซึ่งปะปนอยู่กับสิ่งอื่น เช่น การฟังดนตรีแล้วจำแนกเสียง ทำนองไปตามอารมณ์และความรู้ที่ต้องการ

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อขั้นแรกรับรู้สิ่งใด เกิดความพอใจแล้วและเลือกพอใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรียบร้อยแล้วก็จะถึงความรู้สึกเช่นนี้ ขั้นนี้เป็นขั้นที่มีจิตใจจดจ่อ นั่นคือการเกิดความสนใจ ซึ่งชอบกิจกรรมหนึ่งมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ความรู้สึกด้านนี้แบ่งได้ 3 ขั้นคือ

2.1 การยินยอมในการตอบสนอง (Acquiescence in Response) เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะทำ แต่ยังไม่พอใจเท่าไรนัก เช่น การทำตามระเบียบของสถานที่ความตั้งใจที่จะบังคับตนเองให้ร่วมกับคนอื่น การทำการบ้านให้เสร็จ

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) เป็นระดับขั้นความรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ความร่วมมือทำตามความต้องการ หรือด้วยความสมัครใจ เช่น มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน ร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิก แสดงความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ มีความสนใจในงานใดงานหนึ่งโดยอ่านรวบรวมทดลอง หรือค้นคว้าตอบข้อสงสัย

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนอง (Sates Faction in Response) เป็นความรู้สึกพอใจในการร่วมกิจกรรมขั้นตอบสนองตอนแรกๆ เป็นเพียงยินยอมหรือตั้งใจทำแต่อาจจะไม่พึงพอใจก็ได้ ความรู้สึกในขั้นนี้จึงลึกลงไปอีก เป็นการยินยอมแบบเต็มใจ และพึงพอใจจนเกิดความสนุกสนานและเพลิดเพลิน เช่น การตอบสนองทางอารมณ์ให้เกิดความเพลิดเพลินและสนุกสนานในทางดนตรี ศิลปะและการสนทนาการต่างๆ

3. การสร้างคุณค่าหรือค่านิยม (Valuing) ขั้นนี้เป็นความรู้สึกรู้คุณค่าของสิ่งของ ปรัชญาการณหรือพฤติกรรมซึ่งตนเองได้รับและซึมซับมาตั้งแต่ต้น ความรู้สึกอันนี้อาจยอมรับหรือไม่ยอมรับคุณค่าก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคุณค่าพฤติกรรมระดับนี้จะคงเส้นคงวาในการแสดงความรู้สึกและรู้ค่าของสิ่งต่างๆ เจตคติเป็นความรู้สึกระดับนี้ แบ่งความรู้สึกออกเป็น 3 ขั้น

3.1 การยอมรับในคุณค่า (Acceptance of Value) ระดับนี้มุ่งหมายคุณค่าของปรัชญาการณ พฤติกรรม วัตถุสิ่งของ ในระดับความเชื่อซึ่งอาจให้ความหมายว่าเป็นการยอมรับทางอารมณ์ต่อข้อเสนอหรือคำสอนที่เขามีพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น การแสดงความปรารถนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาความสามารถในการพูดและเขียนอย่างมีประสิทธิภาพยอมรับว่าในชีวิตมนุษย์ควรมีการนับถืออะไรบางอย่าง รู้สึกว่าการมีเพื่อนเป็นสิ่งจะเป็นในชีวิต การแต่งงานที่ประสบความสำเร็จ การสูบบุหรี่ในอาคารเรียนเป็นการกระทำที่ไม่ดี

3.2 การนิยมชมชอบในคุณค่า (Preference for Value) ในระดับนี้ไม่เพียงแต่เป็นการยอมรับคุณค่าแต่เพิ่มความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าหรือค่านิยมนั้นเพิ่มขึ้นอีกเรียกว่า เป็นขั้นต้องการ

คุณค่าระดับนี้ เช่น แสดงความรับผิดชอบในการทำให้คนในกลุ่มที่พุดน้อยหันมาร่วมสนทนาด้วยความกล้าหาญในการตรวจสอบประเด็นต่างๆ ที่ยังเป็นปัญหาพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ แสดงบทบาทที่กระตือรือร้นในกิจกรรมโดยการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในงานศิลปะต่างๆ การรับผิดชอบในการมองหาแง่มุมมาพิจารณาอย่างกว้างขวางในเรื่องนั้นๆ เป็นต้น

3.3 การยอมรับหรือการสร้างคุณค่า (Commitment) หมายถึง ความเชื่อ ศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน ผู้ที่มีความรู้สึกระดับนี้จะแสดงพฤติกรรมยึดมั่นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังพยายามทำให้ผู้อื่นคล้อยตามค่านิยมของตนเองด้วย เช่น ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก การยอมรับบทบาททางศาสนาในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว มีความจงรักภักดีต่ออุดมการณ์ของสังคมนิฮงคุดสูบบุหรัทั้นที่เมื่อเข้าบริเวณอาคารเรียนและตักเตือนเมื่อเห็นผู้อื่นสูบบุหรือนอกอาคารเรียน

4. การจัดระบบคุณค่า (Organization) หลังจากทีบุคคลได้สร้างค่านิยมของตนขึ้นมาแล้วก็พยายามนำค่านิยมนั้นมาจัดระบบให้เกิดระบบระเบียบขึ้น ลักษณะการจัดระบบคุณค่ามี 2 ลักษณะได้แก่

4.1 การสร้างความคิดรวบยอดของคุณค่า หรือสร้างมโนภาพของคุณค่า (Conceptualization of Value) เมื่อบุคคลได้สร้างคุณค่าหรือค่านิยมย่อยๆ ของตนเองหลายคุณค่าก็จะเกิดการจัดระบบคุณค่าเหล่านั้นเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจนขึ้น เช่น การพยายามบ่งชี้ลักษณะของศิลปวัตถุที่เขาชื่นชอบ การอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ (รับผิดชอบต่อสังคม) การค้นหาหรือวิเคราะห์ข้อตกลงเบื้องต้นที่เป็นเครื่องบอกคุณธรรม

4.2 การจัดระบบคุณค่า (Organization of Value) เป็นการนำเอาหลายๆ คุณค่ามาจัดระบบเพื่อสร้างเป็นคุณลักษณะภายในคนที่คงที่แน่นอน เช่น พัฒนาการควบคุมความก้าวหน้าที่ในรูปแบบที่ยอมรับกันทางวัฒนธรรม การยอมรับความจริงในด้านการปรับอารมณ์กับข้อจำกัดของความถนัดความสามารถ ความสนใจและเงื่อนไขทางด้านกายภาพของตนเอง

5. การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by Value Complex) เป็นการจัดคุณค่าที่มีอยู่แล้วเข้าเป็นระบบคงที่แน่นอนภายในตัวบุคคลแต่ละคน คุณค่าที่ได้รับจากการจัดระบบนี้เป็นตัวควบคุมการแสดงออกของแต่ละบุคคลไปเป็นระยะเวลาเป็นการปรับตนให้สอดคล้องกับวิถีทางตามระบบการบูรณาการของความเชื่อ ความคิด เจตคติ ทำให้เป็นลักษณะนิสัยแบ่งได้เป็น 2 ชั้น

5.1 การสร้างลักษณะนิสัยชั่วคราว (Generalized Set) เป็นการที่บุคคลสามารถรวบรวมและจำกัดลำดับความสำคัญของเรื่องราวที่ตนจะแสดงออกอย่างแน่นอนและได้ผลการรวบรวมและการจัดลำดับของเจตคติ ค่านิยม ความเชื่อที่สำคัญอย่างมากต่อการแก้ปัญหา นำสติปัญญามาสัมพันธ์กับคุณลักษณะนี้มีความสำคัญต่อบุคคลในการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา

นำสติปัญญามาสัมพันธ์คุณลักษณะการรวมระบบคุณค่า ทำให้ความพร้อมที่จะตัดสินใจแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาในสถานการณ์นั้นๆ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อแก้ไขตัดสินใจให้สอดคล้องกับหลักการและความเชื่อในความสามารถที่จะให้สำเร็จ เช่น การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาคำตอบ มีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเอาชนะได้

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นระดับความรู้สึกลึกซึ้งขั้นสุดยอดของกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายใน ซึ่งถือเป็นระดับการสร้างคุณลักษณะที่รวมเอาทุกสิ่งทุกอย่างรวมเป็นลักษณะนิสัยที่สมบูรณ์แบบ เช่น การมีปรัชญาชีวิตที่แน่นอน การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม การยึดอุดมการณ์ประชาธิปไตย นิสัยการรักความสะอาดเกิดจากการเห็นคุณค่าของความสะอาด แล้วพยายามจะจัดระบบระเบียบ ความเป็นอยู่ให้เรียบร้อยจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย

สรุปแนวคิดในการสร้างค่านิยม เนื่องจากค่านิยมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความเชื่อเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรม ถูกปลูกฝังตามสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชน เป็นสิ่งที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลงง่าย การอบรมเด็กตั้งแต่เยาว์วัยจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นการปลูกฝังเพื่อให้เกิดความซึมซับในเรื่องที่ดีงามตั้งแต่วัยเด็ก จะได้มีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ดีติดตัวไป การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเริ่มตั้งแต่การรับรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ การสร้างคุณค่าหรือค่านิยม การจัดระบบคุณค่า และการสร้างลักษณะนิสัย ถ้าเด็กได้รับปัจจัยป้อนที่ดีตั้งแต่เริ่มต้นจะส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ

คุณลักษณะศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทย

“คุณลักษณะศึกษา” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า “Character education” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ “moral education” และ “Virtue education” คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกันในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการจัดเวลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่ดีงามตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ คุณลักษณะศึกษาหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มุ่งพัฒนาให้เกิดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีในบุคคลเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไป นิยามข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแนวทางพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนมีของข่ายครอบคลุมแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและพฤติกรรมตามกรอบของค่านิยม จารีตประเพณี คุณธรรม ศีลธรรมตามหลักศาสนา มาตรฐาน กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพในอุดมคติที่ควรจะเป็นทั้งในระดับบุคคล คือ ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนในระดับสังคมและประเทศชาติต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 25)

คุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดในมาตรฐานการศึกษาชาติคือ คุณธรรมและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและความเป็นพลเมืองโลก โดยคนไทยต้องมีการ

ดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต คุณลักษณะที่พึงประสงค์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่คุณลักษณะด้านคุณธรรม คุณลักษณะด้านสังคม และคุณลักษณะด้านการเรียนรู้

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่างๆ หากยึดชุดของคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 25) พบว่าคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตและประโยชน์ต่อส่วนรวมมี 4 ชุด ได้แก่

1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใดๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถพึ่งตนเองและการมีวินัย

1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใดๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง เช่น ฉันทะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่และความกตัญญู

1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดประวิงหรือตักเตือนให้กระทำการใดๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความมีสติและรอบคอบ ความตั้งใจให้ดี

1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใดๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ความเอื้อเฟื้อต่อกัน การไม่เห็นแก่ตัว การไม่เอาใจเปรียบผู้อื่น ความอะลุ่มอล่วยถ้อยทีถ้อยอาศัย

1.5 คุณลักษณะตามสังคม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกิริยามารยาท การปรับตัว การตรงต่อเวลา ความสุขภาพการมีสัมมาคารวะ การพูดจาไพเราะ และความอ่อนน้อมถ่อมตน

1.6 คุณลักษณะด้านการเรียนรู้

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี

เบิร์ก โควิต (Berkowitz, 2006 ; อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 26) เสนอว่าคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควรใช้การเพิ่มโปรแกรมหรือกิจกรรมช่วงเช้าในโรงเรียน หากแต่ควรปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในโรงเรียนและดำเนินชีวิตในขณะที่ยัง Michigan State University Extension (2005, อ้างถึงในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 26) ได้เสนอแนวทางการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กและเยาวชนของมูลนิธิจริยธรรมโจเซฟิน (Josephine Institute of Ethics) โดยจัดเป็นโครงการต่างๆ ที่พัฒนาจริยธรรมต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนและองค์กรต่างๆ ทั้งประเทศโดยมีชุดกิจกรรมที่เรียกว่า “Character Counts” ที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีของเด็กช่วงอายุ

ต่างๆ 5 ช่วง ได้แก่ 4-6 ปี 6-9 ปี 11-13 ปี และวัยรุ่น โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ (six pillars of character) ที่มุ่งสร้างเสริมให้เกิดกับนักเรียน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเคารพผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม การดูแลเอาใจใส่เกื้อกูล และความเป็นพลเมืองที่ดีอย่างไรก็ตาม Gholar (2005, อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 25) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กผ่านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเด็ก โดยจัดเป็นศูนย์คุณลักษณะศึกษาเพื่อการศึกษาและสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน นอกจากนั้น ยังเน้นการเสริมสร้างการยอมรับตนเอง (Self-esteem) ให้แก่เด็กแนวคิดดังกล่าวเน้นการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมทั้งทางสติปัญญา (Cognitive area) ในด้านความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะที่ดี ตลอดจนการพัฒนาด้านจิตใจ (Affective area) ของนักเรียนซึ่งจะส่งผลต่อการประพฤติ การปฏิบัติของเด็ก แนวทางนี้หมายถึงการบูรณาการสอนและการสอดแทรกเข้ากับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนปกติเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเด็กให้มีคุณลักษณะได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง จากกิจกรรมการเรียนรู้หรือการจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) การสอนบทบาทสมมติ (Role playing) กิจกรรมเน้นการคิดสร้างสรรค์ (Creative learning) และกลยุทธ์ต่างๆ ในการแก้ปัญหาการขัดแย้ง ที่เกิดระหว่างบุคคล สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของเด็กนั้น Character Education Partnership (2005, คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 27) เสนอว่าไม่สามารถระบุวิธีการใดวิธีการหนึ่งได้อย่างเฉพาะเจาะจงว่าจะมีประสิทธิภาพในการจัดคุณลักษณะศึกษาแต่มีหลักการสำคัญ 11 ประการ ในการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กนักเรียนที่ควรยึดถือ ประกอบด้วย

หลักการที่ 1 ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับค่านิยมเชิงจริยธรรม โดนทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการมีจริยธรรมเป็นคุณสมบัติของคนดีหรือคนที่มีคุณลักษณะที่ดี

หลักการที่ 2 ให้นิยามคำว่า “คุณลักษณะ” ให้เข้าใจง่าย โดยรวมความหมายในเชิงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมเข้าเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะต่างๆ

หลักการที่ 3 ใช้วิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองโดยตรง อย่างเป็นรอบคอบ และมีประสิทธิภาพ

หลักการที่ 4 สร้างเครือข่ายโรงเรียนและชุมชน ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

หลักการที่ 5 เปิดโอกาสและจัดประสบการณ์การแสดงออกทางคุณธรรมให้แก่ นักเรียน

หลักการที่ 6 สนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเข้ากับหลักสูตรวิชาการในการสอน

หลักการที่ 7 พยายามส่งเสริมแรงจูงใจในตัวนักเรียน

หลักการที่ 8 จัดให้กับบุคลากรทางการศึกษามีโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะที่ดี เช่นเดียวกันกับที่พัฒนานักเรียน

หลักการที่ 9 ส่งเสริมการเป็นผู้นำในด้านคุณธรรมของนักเรียนและการสนับสนุนการจัดคุณลักษณะศึกษาอย่างต่อเนื่อง

หลักการที่ 10 จัดให้สมาชิกในครอบครัวชุมชนส่วนรวมในการสร้างคุณลักษณะให้แก่นักเรียน

หลักการที่ 11 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ ของนักเรียนและการดำเนินการของบุคลากรของโรงเรียนในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ของนักเรียน

ไรอัน (Ryan ; อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 27) เสนอแนวทางการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ (The Six E's of Character Education) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การยกตัวอย่างและปฏิบัติเป็นแบบอย่าง (Example) แนวทางการยกตัวอย่างของการประพฤติ ปฏิบัติที่สะท้อนคุณลักษณะอันพึงประสงค์นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูเพื่อยกตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี พร้อมผลของการปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจ รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูเพื่อให้นักเรียนเห็นด้วย การปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีคือ เป็นการยกตัวอย่างที่ดีที่สุดที่นักเรียนสามารถเห็นและเลียนแบบการกระทำ ความประพฤติต่างๆ ได้โดยตรง

2. การสอนอธิบายให้รู้จักใช้เหตุผล (Explanation) ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน จากเดิมที่ควบคุมความประพฤติโดยเน้นการท่องกฎแล้วปฏิบัติตามกฎหมาย โดยขาดเหตุผลมาเป็นการใช้อธิบายให้รู้จักใช้เหตุและผลในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ กระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์หรือสนทนาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีและไม่ดี พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบเพื่อสร้างความตระหนักและการปรับพฤติกรรมอันสะท้อนถึงคุณลักษณะของเด็กออกมา

3. การเชิญชวนให้ทำความดี (Exhortation) การชี้แนะเชิญชวน โคนิใช้การเสริมแรงทางบวกควบคู่กับการพัฒนาความกล้าหาญเชิงจริยธรรม (Moral courage development) โดยให้กล้าทำสิ่งที่ถูกต้อง ไม่อายหรือกลัวที่จะกระทำในสิ่งที่ควร

4. การจัดสิ่งแวดล้อมเชิงคุณธรรม เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่มีสิ่งขั้วให้ไปในทางเสื่อม โดยเฉพาะในห้องเรียนซึ่งเป็นสังคมย่อยเล็กๆ ที่นักเรียนจะต้องสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ครูสามารถจำลองสังคมใหญ่ภายในห้องเรียนได้ สร้างบรรยากาศเชิงคุณธรรม

5. การจัดประสบการณ์ (Experience) การเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสสังคมภายนอกอย่างจริงจังนอกโรงเรียนจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ซึมซับแนวคิดในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างพึงประสงค์

6. การคาดหวังความเป็นเลิศ (Expectations of Excellence) การวางเป้าหมายของตนเองของเด็ก เป็นเสมือนการกำหนดหลักชัยในการพัฒนาคุณลักษณะของตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

อิคูเซ็นนอล เมเทอร์เรียล เซ็นเตอร์ (Educational Materials Center ; อ้างถึงใน คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 25) เสนอกลยุทธ์การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ของการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนไว้ 10 ประการ โดยแยกการปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม รายละเอียดมีดังนี้

กลุ่มที่ 1 การนำหลักสูตรคุณลักษณะศึกษาเพิ่มเติมเข้าไปกับความรู้อันที่ครูสอนและสนับสนุนการเข้าใจคุณลักษณะต่างๆ อย่างแท้จริง เลิศประกอบด้วย

แนวทางที่ 1 เปิดโอกาสให้นักเรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจากสถานการณ์ต่างๆ ที่เหมือนชีวิตจริงที่มีโอกาสได้พบ และเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นอย่างหลากหลาย

แนวทางที่ 2 ทำให้คุณลักษณะศึกษาเป็นเสมือนเครื่องมือที่นำนักเรียนไปสู่เป้าหมายในการเรียน ไม่ใช่ให้คุณลักษณะศึกษาเข้ามาเพิ่มจากการเรียนการสอนปกติ

แนวทางที่ 3 จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนสะท้อนตนเองและกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะการยอมรับตนเองและผู้อื่นอย่างสมดุล

กลุ่มที่ 2 การจัดกิจกรรมการสอนทักษะต่างๆ ให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

แนวทางที่ 4 คือให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและทำความเข้าใจความเชื่อของผู้อื่นและเคารพในความคิดของผู้อื่น ซึ่งหมายรวมถึงการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นด้วย

แนวทางที่ 5 จัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้การวางแผน การจัดกิจกรรมและสะท้อนผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมร่วมกัน

กลุ่มที่ 3 การจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในตัวเองและการยอมรับตนเองของนักเรียน แนวทางแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

แนวทางที่ 6 จัดแนวทางให้นักเรียนได้กำหนดสัญญาเกี่ยวกับตัวเอง ในการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ

แนวทางที่ 7 จัดโอกาสที่ช่วยให้นักเรียนเชื่อมั่นในตนเอง

กลุ่มที่ 4 การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยสังคม

แนวทางที่ 8 จัดกิจกรรมที่เสริมสร้างทัศนคติและการปฏิบัติในทางที่ดีให้แก่นักเรียน

แนวทางที่ 9 จัดโอกาสการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้อุทิศหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

แนวทาง 10 ให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชน กล่าวโดยสรุปได้ว่าหลักการและแนวปฏิบัติในการจัดคุณลักษณะศึกษาเพื่อนคุณลักษณะที่ดีของนักเรียนและเยาวชนแบ่งออกได้เป็น 4 แนวทาง (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 29)

แนวทางที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรเฉพาะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชน คือ วิชาพลเมืองซึ่งหมายถึงวิชาสำคัญหรือวิสัยทัศน์ที่จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณลักษณะและการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี โดยจัดให้มีหลักสูตรวิชาดังกล่าวแตกต่างหากจากกลุ่มสาระวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรปกติ

แนวทางที่ 2 การบูรณาการกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเข้าไปในเนื้อหาวิชาต่างๆ เป็นการสอดแทรกการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีเข้าไปในการจัดการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระวิชาโดยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับคุณลักษณะที่ต้องการเสริมสร้างพัฒนาให้เหมาะสมเป็นการบูรณาการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีกับการจัดการเรียนรู้ปกติให้นักเรียนมีความรู้ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

แนวทางที่ 3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดนอกเหนือที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่ยึดติดกับเนื้อหาวิชาแต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 4 การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชน แตกต่างกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรตรงที่กิจกรรมพิเศษจะจัดขึ้นเป็นครั้งคราว ตามวาระไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองหรือการให้สัญญากับตัวเองหรือสาธารณชนในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นกิจกรรมที่ให้สถาบันเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เช่น สถาบันครอบครัว โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนเมื่ออยู่ในครอบครัว หรือสถาบันศาสนา สามารถใช้สถานที่เพื่อกำกับติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนากับการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กในกิจกรรมต่างๆ ระหว่างดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

แนวคิด หลักการและกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากผลการวิจัยของ สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 30)

1. การสร้างตัวแบบ/ผู้นำ การพัฒนาคุณลักษณะต้องมีการสร้างแบบที่ดี ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ หรือบุคคลตัวอย่างในสังคม
2. การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อื่นๆ ให้เป็นวิถีชีวิตมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ ตอกย้ำให้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการสอดแทรกอยู่ในชีวิตการเรียน การปฏิบัติงาน เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับธรรมชาติโยงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมวัฒนธรรมกับการเรียนการสอน
3. การพัฒนาตนเองของนักเรียน ด้วยการจัดพื้นที่สร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ศักยภาพ และการปฏิบัติตนตามความเชื่อตามแนวทางที่ตนเองคิดสร้างสรรค์ และอยู่ในบริบทของการทำความดี มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม ให้เด็กมีการปฏิบัติและพัฒนาตนเองอย่างเข้าใจความหมายเห็นบทบาทและคุณค่าของตนเองมากขึ้น
4. การสร้างระบบค่านิยมให้เด็กและเยาวชนเห็นได้ชัดเจนว่าแก่นของเด็กไทยคืออะไร ต้องประพฤติและปฏิบัติอย่างไร กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาอย่างชัดเจนและตั้งสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก ทำให้เด็กปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับเปลี่ยนจริยธรรม เช่น การสำรวจพฤติกรรมการปฏิบัติของตนเองในแต่ละวัน และต้องยอมรับว่าค่านิยมต้องมาจากตัวแบบที่ดี
5. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนต้องสอดคล้องกับคุณลักษณะของโรงเรียน ธรรมชาติ บริบท และช่วงวัยของเด็ก
6. การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และซึมซับวิธีคิดและการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันผ่านกระบวนการเป็นธรรมชาติในระบบของชุมชน
7. โรงเรียนต้องมีนโยบายไม่เน้นแต่วิชาการอย่างเดียว โรงเรียนมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงดึงชุมชนเข้ามาสร้างชุมชนที่สร้างสรรค์ให้เห็นปัญหาของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อบุตรหลาน
8. ต้องมีการสร้างแนวร่วมหรือเครือข่ายที่ช่วยเสริมกำลังใจให้เด็กทำความดีเด็กที่ได้รับการพัฒนาทำให้เขาดีไปแล้ว ก็มีเด็กรุ่นใหม่เรื่อยๆ ต้องสร้างเครือข่ายการให้รางวัลไม่จำเป็นต้องเป็นเงินเพียงแต่เป็นคำชมเชยก็ได้

จากแนวคิดและหลักการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนข้างต้น สรุปเป็นกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ดังนี้

1. กลยุทธ์การสร้างนโยบายสาธารณะด้านการพัฒนาคุณลักษณะ โดยให้ความสำคัญกับองค์การรากฐานของสังคม คือสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาในฐานะเป็นแกนกลางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการรวมพลังจากการร่วมประสานทุกภาคส่วนของสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และช่วยอบรมตักเตือน โดยผู้อาวุโสระดับกลุ่มบุคคล เช่น การรับตัวจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณลักษณะระดับองค์กร เช่น การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านคุณลักษณะผ่านสื่อมวลชน การลดการเสนอข่าวความรุนแรง เป็นต้น

2. กลยุทธ์การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน ทั้งนี้กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์เสริมและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ ต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางนโยบายและวางแผนการเสริมสร้างคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ มีกลไกนำแผนสู่การปฏิบัติ และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาแผนงานในช่วงต่อไป พันธกิจที่สำคัญคือ การดำเนินงานโดยความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา องค์กรเอกชน มูลนิธิและสถาบันอื่นๆ ในสังคม เพื่อการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ให้โรงเรียน/สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้ได้ โรงเรียน/สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สามารถขยายผลไปได้

3. กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นการวิจัยสำรวจความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะ การวางแผนและการออกแบบกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4. กลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) ประกอบด้วยกลยุทธ์การสอดแทรกการเรียนรู้เข้าไปในการปฏิบัติจริง การจัดการประชุมเชิงอนาคตเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลาย การสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีม การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการสนับสนุนอย่างจริงจังโดยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ

5. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างกระแสสังคมให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะเชิงคุณธรรมจริยธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน รวมทั้งการสร้างกระแสสังคม

ให้เกิดการเชื่อมประสาน เสริมหนุน และการขยายเครือข่ายขององค์กรภาคีในด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง

6. กลยุทธ์การวิจัยและการจัดการองค์ความรู้ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เช่น การวิจัยพัฒนานวัตกรรมการจัดการความรู้ และกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวิจัยนาร่องเพื่อพัฒนารูปแบบ/กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรมจริยธรรมหล่อหลอมให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านสถาบันทางสังคม การวิจัยเพื่อสืบค้นและจัดทำแผนที่นักเรียน/โรงเรียน/สถานศึกษาที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

อ่ารุง จันทวานิช เลขานุการสภาการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) กล่าวถึงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยว่า สกศ. ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทย โดยเริ่มโครงการในสมัยที่ นายปองพล อดิเรกสาร ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลงานด้านการศึกษา ขณะนั้นได้ผลสรุปการวิจัยในโครงการแบ่งเป็น 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551, 30)

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยมี 2 ลักษณะได้แก่
 - 1.1 คุณลักษณะร่วมคือ ลักษณะที่คนไทยควรมี 9 ประการดังนี้
 - 1.1.1 มีความใฝ่รู้
 - 1.1.2 ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ
 - 1.1.3 ความสามารถด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์
 - 1.1.4 วินัยในตนเอง
 - 1.1.5 ความอาทรต่อชุมชน
 - 1.1.6 ความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม
 - 1.1.7 ฉันทะและวิริยะในการทำงาน
 - 1.1.8 มีความสามารถในการปรับตัว
 - 1.1.9 มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม
 - 1.2 คุณลักษณะเฉพาะคือ คนไทยควรมีลักษณะเฉพาะที่อาจแตกต่างจากชนชาติอื่น
 - 1.2.1 มีความสามัคคี
 - 1.2.2 ประณีประนอมและรู้จักให้อภัย
 - 1.2.3 อดกลั่น

- 1.2.4 เมตตากรรณา
- 1.2.5 ละเอียดต่อการทำชั่ว
- 1.2.6 มีความรักและยึดมั่นในสัจจะ
- 1.2.7 กล่าวหาญทางจริยธรรม
- 1.2.8 รับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชน
- 1.2.9 รักและยึดมั่นในอหิงสา

- 2. ยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยมี 9 ประการ
 - 2.1 เสริมความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้กับระบบครอบครัว
 - 2.2 เสริมความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้กับสมาคมร่วมวัย
 - 2.3 สร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกการเรียนรู้แบบดั้งเดิมในชุมชน
 - 2.4 สร้างและส่งเสริมองค์การการเรียนรู้สมัยใหม่ในชุมชน
 - 2.5 จัดหรือสนับสนุนให้มีการพิมพ์หนังสือประเภทการปลูกฝังคุณค่าและประวัติ

บุคคล

- 2.6 สนับสนุนและส่งเสริมรายการที่สร้างคุณค่าและการสร้างแบบอย่างที่ดีพึงประสงค์ผ่านสื่อมวลชน
- 2.7 เสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันศาสนา
- 2.8 ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน
- 2.9 เสริมสร้างความเข้มแข็งและเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน

3. การพัฒนาคุณลักษณะตามช่วงวัย การจะสร้างหรือปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยทั้งคุณลักษณะร่วมและคุณเฉพาะควรใช้หลักคิด 4 ประการประกอบด้วย

3.1 หลักพัฒนาการในช่วงวัย 3-5 ปี คุณลักษณะที่ควรปลูกฝังคือ การรู้จักควบคุมอารมณ์ การรู้จักถูก/ผิด ในช่วงนี้ครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ในช่วง 6-11 ปีควรปลูกฝังในเรื่องการใฝ่เรียน ความรับผิดชอบ การมีวินัยและรู้จักประหยัดซึ่งช่วงนี้โรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด และในช่วง 12-19 ปีควรปลูกฝังในเรื่องอัตลักษณ์ทางสังคมและทางเพศ ซึ่งช่วงนี้จะมีเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดนอกจากนี้สื่อยังมีอิทธิพลสำหรับเด็กและเยาวชนมากขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่วัยอนุบาลถึงวัยรุ่น

3.2 ความเป็นไทย ความเป็นไทยถือเป็นต้นทุนทางสังคมทำให้ทุกศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ซึ่งปัจจุบันไม่ได้รับการปลูกฝังเท่าที่ควร

3.3 ความรู้ทันโลก หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์และการมีความคิดสร้างสรรค์

3.4 การแก้ไขจุดอ่อนของสังคมไทย เช่น ความมีวินัยการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นต้น ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับช่วงวัยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้ วัยอนุบาล 3-5 ปี เด็กควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ถูกผิดและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ วันเรียน 6-11 ปีเด็กควรได้รับการพัฒนาให้ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น มีวินัย ประหยัด มีคุณธรรม จริยธรรม และควบคุมตนเองได้ และวัยรุ่น 12-19 ปี เยาวชนวัยรุ่นควรพัฒนาให้มีอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีความรับผิดชอบไปพร้อมกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ใฝ่เรียนรู้

สรุปในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์จำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์ในการพัฒนา ต้องรู้คุณลักษณะของคนไทยโดยรวมจึงจะสามารถวางกรอบและทิศทางในการพัฒนานักเรียนตามวัตถุประสงค์ได้

แหล่งที่มาของระบบค่านิยม

สโรช บัวศรี (2550) กล่าวว่า การเรียนรู้ควรเริ่มที่ความจำเป็น (Need) หรือความต้องการ (Desire) เมื่อเกิดความต้องการแล้ว ขั้นต่อไปก็ทำให้เกิดความชื่นชอบหรือความสนใจตามมา ความชื่นชอบนี้จะกระตุ้นให้มีความนิยมชมชอบหรือเข้าใจในคุณค่า สิ่งนี้ก็จะกลายเป็นค่านิยม (Value) ขึ้นมา และยังได้อ้างคำสอนในพระพุทธศาสนาจาก “ปฏิจจนุสุมปาท” ว่าความรู้สึกรักของคนที่สำคัญเริ่มจากการได้สัมผัสกระตุ้นให้เกิดความรู้สึก ความรู้สึกกระตุ้นให้เกิดความอยากได้ ความอยากได้กระตุ้นให้เกิดความยึดมั่นถือมั่น อันนี้ก็คือค่านิยมนั่นเอง การที่คนยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดก็เพราะเขามองเห็นความสำคัญ มองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ความดี ความไม่ดี ความถูก ความผิด ความปรารถนา ความไม่ปรารถนา ฯลฯ จึงเป็นการเห็นคุณค่าเป็นสำคัญค่านิยมเกิดขึ้นเพราะบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำหรือปฏิบัติตามมา ศรัทธาคือความเชื่อ ความเลื่อมใสที่บุคคลมีต่อสิ่งใดที่เห็นว่าดีมีประโยชน์สามารถช่วยชีวิตเราได้ คนจะลงมือทำอะไรก็เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งที่ทำไปนั้นมีประโยชน์มีผลดีต่อตนเองความเชื่อจึงเป็นแรงจูงใจให้คนทำสิ่งต่างๆ ความเชื่อนี้อาจเป็นความเชื่อภายนอก หรือเป็นความเชื่อในตนเอง ความเชื่อต่อสิ่งภายนอก อาจเป็นสิ่งที่ตนเองนับถือว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจอันอาจคลบ้นดาลให้ชีวิตมีความสุขความเจริญ เช่น พระรัตนตรัย เทพเจ้า เทวดาอารักษ์ เป็นต้น ส่วนความเชื่อในการกระทำของตนเองเช่น เชื่อว่าเมื่อตนทำดีย่อมได้รับผลกรรมดี ทำสิ่งชั่วก็ได้รับผลกรรมชั่ว ความเชื่อในตนเองจะทำให้เกิดกำลังใจที่จะทำงานได้สำเร็จ (พระครูนิวริฐวิริยคุณ โปธาวิชัย, 2549)

จากแนวความคิดนี้แสดงว่าค่านิยมเกิดจากความเชื่อของบุคคล เกิดจากความศรัทธาต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่ตน ค่านิยมของแต่ละคนจึงแตกต่างกันไปแหล่งใหญ่จึงเป็นครอบครัว โรงเรียน เพื่อนสนิท และสื่อต่างๆ สถาบันครอบครัวเป็นสิ่งของค่านิยมอีกแห่งในสถาบันครอบครัวจะมีพ่อแม่หรือญาติลำดับต่างๆ พ่อแม่จะให้การเรียนรู้แก่ลูกว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

ลูกก็จะจดจำไว้และพิจารณาสังเกตสิ่งที่พ่อแม่สั่ง สอน ถ้าตรงกับความรู้สึกศรัทธาของตนเอง ก็จะยึดถือไว้ เช่น สอนให้เป็นคนเมตตา ซื่อสัตย์ ไม่พูดโกหก ไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ จะสังเกตเห็นได้ว่า ครอบครัวที่มีเมตตากรุณา ลูกๆ มักจะมีความเมตตากรุณาด้วยเพราะได้รับรู้ ได้สัมผัส ได้กระทำงาน เห็นคุณค่า จึงยึดถือตามที่พ่อแม่ได้ทำ ได้ปฏิบัติ พ่อเด็กเข้าโรงเรียนผู้มีบทบาทอีกคนคือครู ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ถ้าครูสอนให้นักเรียนรู้และกระทำแต่สิ่งดีๆ นักเรียนก็จะเป็นคนดีมีค่านิยมทางดีอยู่กับตัวครูและโรงเรียนมีอิทธิพลต่อค่านิยมเด็กมาก จะสังเกตเห็นได้จากบางโรงเรียน เด็กชอบช่วยเหลือคนอื่น แต่บางโรงเรียนชอบใช้ความรุนแรง ทั้งนี้เป็นผลจากครูและโรงเรียนนั่นเองที่ปลูกฝังค่านิยมทางดีและไม่ดีให้แก่เด็กนักเรียนอีกอย่างคือเพื่อนเป็นตัว สำคัญในการเสริมความเชื่อศรัทธาให้เกิดค่านิยมแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นจะเป็นวัยที่เอาอย่างเพื่อน ดังนั้นเพื่อนส่วนใหญ่ศรัทธาอะไรมักจะคล้อยตามถ้าได้กลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยมทางดีก็จะเป็นเด็กดีไปด้วย แต่ถ้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีค่านิยมในทางไม่ดีก็จะพลอยเป็นคนไม่ดีไปด้วย เราจะเห็นอยู่บ่อยว่าเด็กบางกลุ่มชอบทำบุญช่วยเหลือคนบำเพ็ญกุศลแต่เด็กบางกลุ่มเล่นการพนัน ดินของเสพติดทั้งหลายเพราะมองเห็นคุณค่าแตกต่างกันที่สำคัญในปัจจุบันอยู่อย่างหนึ่งคือ สื่อ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เป็นตัวแพร่สิ่งดี สิ่งไม่ดี หลายๆ อย่าง คนบางคนพิจารณาเลือกไม่เป็นที่จะเป็นอันตรายเพราะสื่อเป็นตัวเสนอเป้าให้แก่คน การเกิดความเชื่อศรัทธาของแต่ละคนขึ้นอยู่กับพิจารณาตัดสินใจ ถ้าบางคนมีจิตใจสูงจะตัดสินใจอย่างหนึ่งถ้ามีจิตใจต่ำจะตัดสินใจรับอีกอย่างหนึ่ง การให้เด็กสัมผัสกับสื่อทั้งหลายจึงควรระวัง ผู้ใหญ่จะต้องเป็นคนที่ยึดมั่นในสิ่งที่ดีที่งาม จึงจะสร้างค่านิยมที่ดีได้จะเห็นว่าค่านิยมนั้นสร้างสมมาตั้งแต่เด็กเล็กในสถาบันครอบครัว พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่น้อง เป็นคนสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝังอยู่ประจำ จะสอนอะไรที่ว่าดี อะไรที่ว่าไม่ดี อะไรที่ว่าถูก อะไรที่ว่าผิด อะไรที่ควร อะไรที่ไม่ควร สิ่งเหล่านี้ปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก สะสมตกผลึกมาเป็นของตนเอง เมื่อเข้าโรงเรียนมีครูมีเพื่อน ได้พบเห็นสื่อลักษณะต่างๆ ก็เกิดการเรียนรู้เพิ่มอีกแต่ก็จะนำเอาค่านิยมพื้นฐานที่รับจากครอบครัว มาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งและจะเกิดการเพิ่มค่านิยมขึ้นเรื่อยๆ เป็นของตนเอง โดยหลักการแล้วค่านิยมของคนนั้นจะเปลี่ยนแปลงยากมีความคงทน

Kluckhohn (1958, 204) นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาวอเมริกัน (cultural anthropologist) ได้ให้ความหมายของค่านิยม (values) ว่าหมายถึง “ความคิดปรารถนา จะได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล ในสังคม ค่านิยมเป็นมาตรการในการตัดสินใจว่าบุคคลควรจะทำอะไรและต้องการอะไร ค่านิยมเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงเป้าหมายต่างๆ ที่บุคคลในสังคมแสวงหา ทำให้ทราบถึง ระบบความเชื่อถือ ตลอดจนสิ่งอื่นเป็นที่ชื่นชอบของกลุ่มคนในสังคมนั้น” นิยามค่านิยมของ Kluckhohn เป็นการมองถึงหน้าที่ของค่านิยม ในสังคม ที่ช่วยบุคคลในสังคมตัดสินใจกระทำภายใต้ระบบความเชื่อและสังคมแต่ละสังคมเห็นว่าควรกระทำ

เฮนสัน (Henson, 1968, 25) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน ให้ความหมายค่านิยมว่า “เป็นสิ่งที่บอกคุณค่าของคนอย่างกว้างๆ ว่าจุดหมายอะไรบ้างในชีวิตเป็นสิ่งปรารถนา” ค่านิยมในความหมายของ Smelser จึงเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจงแก่บุคคลใด ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ Kluckhohn

โรคิท (Rokeach, 1968, 5) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ให้นิยามค่านิยมไว้ชัดเจนมากกว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อที่เชื่อว่าเป็นเป้าหมายบางอย่างหรือวิถีปฏิบัติบางอย่าง เป็นสิ่งที่ตนและสังคมเห็นว่ามีคุณค่าที่จะยึดถือเป็นเป้าหมาย เป็นแนวปฏิบัติและเป็นแนวในการดำเนินชีวิต” การให้นิยามค่านิยมของ Rokeach ได้รับการยอมรับอย่างมากและถูกอ้างถึงเสมอในการศึกษาเกี่ยวกับค่านิยม (<http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=5888.0>) [11 กรกฎาคม 2555]

สรุปความหมายของค่านิยมที่กล่าวมาทั้งหมด ล้วนเป็นไปในแนวทางที่ว่า ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง และเป็นความเชื่อในคุณค่าของบางสิ่งบางอย่างที่บุคคลในสังคมให้ค่ากับสิ่งนั้น และยังสามารถแบ่งค่านิยมออกได้เป็นสองประเภท คือ ประเภทแรกเป็นการให้คุณค่ากับเป้าหมายและประเภทที่สองเป็นการให้คุณค่ากับวิธีการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงหน้าที่ของค่านิยมในสังคม และคุณสมบัติของค่านิยมซึ่งเชื่อว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้

สรุปแหล่งที่มาของค่านิยมเริ่มต้นจากการเรียนรู้ที่ควรเริ่มที่ความจำเป็น (Need) หรือความต้องการ (Desire) ความชื่นชอบหรือความสนใจตามมา ซึ่งกระตุ้นให้มีความนิยมชมชอบหรือเข้าใจในคุณค่า เกิดศรัทธาต่อสิ่งนั้นซึ่งเป็นที่ที่มีประโยชน์แก่ตน ก็จะกลายเป็นค่านิยม (Value) ค่านิยมเกิดจากความเชื่อของบุคคล ค่านิยมแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนสนิทและสื่อต่างๆ เป็นสิ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมด้านค่านิยมของเด็กนักเรียน เด็กมีเวลาที่บ้านมากกว่าโรงเรียน เมื่อมาถึงโรงเรียนเด็กจะเจอเพื่อน ครู สื่อต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมค่านิยมของเด็ก เด็กจะซึมซับโดยไม่รู้ตัวตามสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ปัจจุบันการส่งเสริมการปลูกฝังในสิ่งที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ความร่วมมือจากทุกฝ่ายแบบอย่างที่ดีในสังคม การส่งเสริมและยกย่องคนดี การให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว การให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษา จึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมด้านค่านิยมซึ่งจะส่งผลต่อคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วีรพงศ์ ถิ่นแสนดี (2550, 66-67) คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนสิงห์สะอาด อำเภอสหสัชน์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการส่งเสริมและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสิงห์สะอาด อำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis และ Mc Taggart ประกอบด้วยขั้นการวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนผล กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 40 คน ผู้ร่วมวิจัยได้แก่ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 5 คน ดำเนินการวิจัยระหว่างวันที่ 18 พฤศจิกายน 2549 ถึงวันที่ 30 มีนาคม 2550 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบทดสอบแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลหลายมิติ และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนขาดคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นจำนวนมาก กลุ่มผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาและกำหนดกรอบการพัฒนาคือ การสร้างความตระหนักในปัญหาและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการแก่ครูผู้ปฏิบัติการสอน โดยการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 4 ด้านคือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ความกตัญญู และความรับผิดชอบ โดยกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการและการนิเทศกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน พบว่าการประชุมและการอบรมเชิงปฏิบัติการทำให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนส่วนมาก เกิดความตระหนักในปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมและเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการบริหารจัดการเรียนการสอนและความต้องการในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่องสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้อย่างเหมาะสมกับบริบท ซึ่งทำให้พฤติกรรมความมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพัฒนาขึ้นอยู่ในระดับพึงพอใจในทุกทุกด้าน โดยภาพรวมนักเรียนแสดงออกถึงความมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาคาดคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งเป็นศาสตร์และเทคนิควิธีการที่หลากหลายซึ่งเป็นศิลป์ในการพัฒนา ทั้งนี้โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันดำเนินการและเอาใจใส่อย่างแท้จริง

สุณี คุ้มมือ (2550, 65-66) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นปทุมวัยปีที่ 2 ระดับปทุมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์ชั้นปทุมวัยปีที่ 2 เรื่องความรับผิดชอบต่อที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดประสบการณ์ชั้นปทุมวัยปีที่ 2 เรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองและศึกษาพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองด้วยกิจกรรม

เสริมประสบการณ์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคอนเปล้า ตำบลบ้านเหลื่อม อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6 จำนวน 22 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ต่อตนเองด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ จำนวน 12 แผน ทำการสอนแผนละ 1 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัยชนิด เลือกตอบ 2 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ แบบประเมินพฤติกรรม ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนแบบรูบิก จำนวน 20 ข้อ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า แผนการจัดประสบการณ์พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.25/90.45 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.6693 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 69.34 และนักเรียนมี พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก แผนการจัดประสบการณ์พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนปฐมวัยปีที่ 2 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์ เรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

ประยูร พรหมสูตร (2552, 90-91) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านปะโค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านปะโค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต 1 ให้สูงขึ้น โดยนำหลักการวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบในการดำเนินการพัฒนา มี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนผล กลุ่มผู้ร่วมศึกษาจำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4 ฉบับ และแบบประเมินผลคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้ เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลสามส่วนแล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณคือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า

1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาก่อนการดำเนินการพัฒนา พบว่าครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจและหลัก จิตวิทยาในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โรงเรียนขาดการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้หลากหลายและฝ่ายบริหารขาดการนิเทศ ติดตามประเมินผลคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ ทำให้เกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ 2) การดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนชุมชนบ้านปะโค ตามกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการ จำนวน 2 วงรอบ โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องจนการดำเนินการ บรรลุตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่ตั้งไว้ 3) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นักเรียนชุมชนบ้านปะโค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ปรากฏว่า (1) ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 ของนักเรียนได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ (2) นักเรียน โรงเรียนบ้านปะโค มีสำนักงานคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี และ (3) นักเรียน โรงเรียนบ้านปะโค มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในปีการศึกษา 2550 (76.34) เพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2549 (69.69) คิดเป็นร้อยละ 9.68

ผลจากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านปะโค สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยใช้กลยุทธ์ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์และการนิเทศ ภายในทำให้ครูได้รับความรู้ความเข้าใจทักษะในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี แต่ยังมีนักเรียนส่วนน้อยที่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับดี แต่ยังมีนักเรียนส่วนน้อยที่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งผู้ศึกษาได้มอบหมายให้ครูที่ปรึกษาดำเนินการศึกษาและพัฒนา เป็นรายกรณีต่อไป

บุญฤทธิ์ ปิ่นทับทิม (2550, 85-86) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและแนวทางจริยธรรม อิสลามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามพื้นที่ภาคกลาง โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณธรรมและแนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอิสลามนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคกลางจำแนกตามจังหวัดที่ตั้งและ ประเภทโรงเรียน ประเภทกลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนสังกัด อยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางจำนวน 266 คน ได้โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าที่ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณธรรมอิสลามนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากและปานกลางเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยคือความ
 สุขภาพ ความเมตตา ความบริสุทธิ์ใจ ความอดทนและการให้อภัย 2) คุณธรรมอิสลามนักเรียนระดับ
 มัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคกลางจำแนกตามจังหวัดที่ตั้ง
 ในสภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คุณธรรมจริยธรรม
 ด้านความบริสุทธิ์และความสุภาพอ่อนตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคุณธรรมจริยธรรม
 ด้านความอดทนความถ่อมตน 3) ความเมตตาและความให้อภัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 4) คุณธรรม
 จริยธรรมอิสลามนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคกลาง
 แยกตามประเภทโรงเรียนที่มีการจัดตั้งมูลนิธิและโรงเรียนที่ไม่มีการจัดตั้งมูลนิธิ พบว่าทั้งโดยรวม
 และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 5) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 ด้านความอดทนให้คู่ตัวอย่างจากท่านศาสดามุฮัมมัดด้านความเมตตาให้ช่วยเหลือเด็กกำพร้า
 ด้านการให้อภัย ไม่ให้โกรธกันเกิน 3 วัน ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้านความสุภาพอ่อนตน จัดสิ่งแวดล้อม
 ด้านมารยาททั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน

รัชนี ยมศรีเคน (2550, 74-75) ได้ศึกษาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนานคุณธรรมจริยธรรม
 ของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนา
 คุณธรรมจริยธรรมของ โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูฏ
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 12 ห้อง สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน
 จำนวน 40 คน และเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียนจำนวน 40 คน ทดสอบนักเรียนด้านแบบประเมิน
 การใช้หลักสูตรเสริมที่ประเมินเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง
 ก่อนและหลังการทดลองสองกลุ่มแล้ววิเคราะห์พบว่าค่าเฉลี่ยเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรม
 จริยธรรมของนักเรียน โรงเรียน มัธยมศึกษาเอกชน เมื่อخذผลของความแตกต่างก่อนการทดลอง
 แล้วปรากฏดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
 หลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ผลการเปรียบเทียบ
 เจตคติการมีคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่ากลุ่มทดลอง
 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 หากพิจารณา
 เป็นรายด้าน พบว่าความมีวินัย และความประหยัด กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่าง
 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความรับผิดชอบความซื่อสัตย์และความขยันหมั่นเพียร มีเจตคติ
 ต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และ 3) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรม
 จริยธรรมหลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองพบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวม ไม่แตกต่างกัน
 หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพฤติกรรมด้านความมีวินัยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ส่วนความรับผิดชอบ ความสื่อสัตย์ ความประหยัด และความขยันหมั่นเพียรมีพฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

บรรจง ปัทมาลัย (2550, 76-78) ได้ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนโรงเรียนเชียงกลมวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โรงเรียนเชียงกลมวิทยา อำเภอปากซาม จังหวัดเลย กลุ่มเป้าหมายเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจำนวน 55 คน กลุ่มตัวอย่างเก็บข้อมูลเชิงปริมาณประกอบด้วยครู จำนวน 30 คน นักเรียนจำนวน 600 คน ผู้ปกครองจำนวน 600 คน และผู้ได้รับประโยชน์จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินสถิติที่วิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและแนวทางการพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความคิดเห็นและต้องการให้พัฒนาคุณภาพนักเรียนในด้าน (1) การพัฒนาระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม (2) การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบและแสดงความสามารถภายในตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 2 จึงสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพนักเรียน 2 ด้าน (1) การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ (2) การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ 2) การออกแบบแนวทางในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ (1) ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ โดยกำหนดกิจกรรมการพัฒนาแล้วประเมินคุณภาพตามแบบวัดศักยภาพเด็กไทย นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อเปรียบเทียบกับค่าปกติวิสัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศที่ค่าตำแหน่งร้อยละ 40 (2) ด้านการมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและวิสัยทัศน์ กำหนดกิจกรรมการพัฒนาแล้วประเมินคุณภาพแบบวัดทักษะคิดวิเคราะห์โดยภาพรวมนักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับปกติ และ 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนใน 2 ด้าน (1) การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก และ (2) การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก

อนงค์ จันใจ (2550, 85) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้าน เหตุผลความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71) กำหนด และเน้นการปลูกฝังให้นักเรียน ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียน เครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกับ โรงเรียนทั่วไปในสังกัดกรุงเทพฯ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การสำรวจคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากข้าราชการในสังกัดกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติงานด้านวัดผลและประเมินผลจำนวน 431 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านเหตุผลความรับผิดชอบ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายฯ จำนวน 96 คน นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 114 คนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทั่วไปจำนวน 109 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสำรวจคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพฯ และแบบวัด เหตุผลด้านความรับผิดชอบ พบว่า 1) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่กำหนดโดยโรงเรียน กรุงเทพมหานคร มี 21 คุณลักษณะซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดความ รับผิดชอบ รองลงมาคือ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ และมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีตามลำดับ 2) เหตุผลความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียน เครือข่ายฯ กับนักเรียนทั่วไปมีระดับเหตุผลอยู่ในระดับเกณฑ์ขั้นยึดหลักการแสวงหา รางวัล ส่วนความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเครือข่ายฯ กับนักเรียนในโรงเรียน ทั่วไปมีระดับเหตุผลอยู่ในระดับทำตามกฎเกณฑ์ขั้นหลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ 3) นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายฯ ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเหตุผลรับผิดชอบโดยรวมและเหตุผลความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และ กฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน เกี่ยวกับการทำตามที่ได้รับมอบหมาย เกี่ยวกับการทำตาม ที่ตนเองได้พูดและได้ให้คำมั่นสัญญาไว้และเกี่ยวกับการยอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือได้ กระทำลงไป สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนทั่วไป และ 4) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน นาร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเหตุผลความรับผิดชอบโดยรวม และเหตุผลความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน เกี่ยวกับการทำตามที่ได้รับมอบหมาย เกี่ยวกับการทำตามที่ตนเองได้พูดหรือได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ และเกี่ยวกับการยอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือได้กระทำลงไป สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนทั่วไป

รัชนี ยมศรีเคน (2551, 72-73) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึง ประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนอนุบาลก้นทรวงวิชัย สำนักงานเขตพื้นที่มหาสารคาม เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรม

จริยธรรมตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ขั้นพื้นฐานผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย ผู้วิจัย ครูผู้ร่วมวิจัย จำนวน 14 คน นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียน อนุบาลกันทรวิชัย จำนวน 250 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โดยแบ่งระยะในการวิจัย ออกเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 ระยะสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมละค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) พบว่าผลการวิจัย ในวงรอบที่ 1 นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ พัฒนาขึ้นมากกว่าก่อนการพัฒนา แต่ยังมีบางส่วนที่ยังไม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจึงวางแผนพัฒนาในวงรอบที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านคุณภาพผู้เรียน ที่แสดงถึงผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมกล่าวคือ นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยปฏิบัติตนตาม หลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญู กตเวที รู้จักประหยัด และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ก่อนการพัฒนานักเรียนมีระดับพฤติกรรมพัฒนาดีขึ้นกว่าเดิมมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอฟแมน (Hoffman, 1970, 291) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูคุณลักษณะจริยธรรม 4 ประการ คือการมีความรู้สึกรับผิดชอบ การยอมรับและการสารภาพผิด การยึดหลักแห่งตน การต้านทานสิ่งชั่ว พบว่าเด็กที่ได้รับความเลี้ยงดูแบบให้ความรักใคร่ในช่วงอายุ 4-13 ปีจะมีลักษณะ ทางจริยธรรมทั้ง 4 ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อยนอกจากนี้ยัง พบว่า การให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่มีอายุ 5 ปี

แบร์ (Bear, 1979, 4961-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรม ที่มีต่อปัญหาด้านความประพฤติและสติปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 6 จำนวน 60 คน ในเมืองไอโอวา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบิร์ต และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของแคนด์เฟอร์ด ผลการวิจัยพบว่าปัญหาความประพฤติจะลดลง และวุฒิภาวะทางจริยธรรมจะเพิ่มขึ้นกับเด็กที่มีเชาว์ปัญญาสูงจะมีความก้าวหน้าทางจริยธรรม

เคตตีเฟีย (Ketefian, 1981, 171-176) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพยาบาลปฏิบัติการจำนวน 79 คน โดยใช้แบบทดสอบ ดีไอทีของเรสต์ ใช้การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมและสร้างแบบทดสอบเจเอเอ็นดี (JAND) ประกอบด้วย เรื่องเกี่ยวกับจรรยาของพยาบาล 7 เรื่องพบว่า 1) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรม

กับความรู้ ค่านิยมของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 2) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเหตุการณ์เชิงจริยธรรมกับการรับรู้เชิงจริยธรรมที่ปรากฏจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.5

ฟรีเส็น-ฟอร์ด (Friesen-Ford, 1997, A) ทำการศึกษาเจตคติและความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับวิจัยนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษาในรัฐซัสเซกเซว้นประเทศแคนาดา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางด้านวินัยที่นำไปใช้กับเด็กของตน ในโรงเรียน ชอบที่จะรับแจ้งทางโทรศัพท์ในสัญญาณแรกที่สุดเกี่ยวกับพฤติกรรมเด็กของตน ซึ่งแทรกแซงความสามารถทางการเรียนของเด็ก แบ่งรับแบ่งปฏิเสธเกี่ยวกับการลงโทษทางร่างกายอันเป็นการปฏิบัติทางวินัย “สถานสุดท้าย” และแบ่งความเห็นออกเป็น 2 ฝ่ายเท่าๆ กันว่าการปฏิบัติเช่นนี้ควรจะถูกห้ามจากโรงเรียนประถมในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนี้หรือไม่ การทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ การคมกาว และการกระทำที่ป่าเถื่อนเหล่านี้ ผู้ปกครองถือว่าประมาณค่าน้อยที่สุด การประชุมครูและนักเรียนเหล่านี้ ผู้ปกครองเห็นว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดสำหรับพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านสังคมพฤติกรรมทางเพศ และพฤติกรรมละเมิดสิทธิผู้อื่น ซึ่งโรงเรียนใช้วิธีการประชุมครูและนักเรียนนั้น ผู้ปกครองประมาณค่าว่าเป็นการปฏิบัติทางวินัยที่ดีที่สุด

เฮนสัน (Henson, 2000, 131-A) ได้ศึกษาความรับผิดชอบตามที่เข้าใจของผู้ที่จะเป็นครู เพื่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของตน มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า ใครที่ครูประจำการเห็นว่าควรรับผิดชอบต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนของตน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบคำถามในวารสารทางวิชาการ 2 ชื่อ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นครูก่อนประจำการ คือ โรงเรียนสภาพแวดล้อมทางจริยธรรมมากเพียงใด วารสารทางวิชาการของนักศึกษาฝึกสอนกล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนหรือชุมชนครูและผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบคำถามเชื่อว่าบทบาทของโรงเรียนเป็นสภาพแวดล้อมทางจริยธรรม เนื่องจากผู้ติดกับจริยธรรมของกระบวนการสอน ผู้ตอบคำถามเห็นว่าครูเป็นผู้นำทางจริยธรรมและเป็นตัวแทนการให้จริยธรรม ซึ่งควรจะได้รับผิดชอบ ถึงแม้ว่าครูจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อศึกษาหาวิธีและเหตุผล ผู้ตอบไม่ทุกคนเชื่อว่าโรงเรียนและครูจะมีบทบาทการพัฒนาจริยธรรม ผู้ตอบจำนวนมากแสดงว่าสภาพแวดล้อมที่บ้านหรือผู้ปกครองมีความรับผิดชอบสูงต่อการพัฒนาจริยธรรมของตน ผู้ตอบที่เรียนวิชาเอกมัธยมศึกษาส่วนมากรู้ดีกว่าโรงเรียนล้มเหลวในเป้าหมายการเป็นผู้นำในการพัฒนาจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานระดับคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สภาพปัจจุบันที่อยู่ ต้องดำเนินการวิจัยโดยผสานความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน

ทุกฝ่าย ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารจากบุคคลที่ดำเนินการวิจัยมาแล้วเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมา ในการวิจัยครั้งนี้จะเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงเป็นกิจวัตร
มีการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนา
คุณภาพนักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์
ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

